

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cvrsvs Theologici ...

Ea Brevitate Conscriptus, Qvam Tot Tantarvmqve Rervm Amplitudo Et
Varietas Patitvr ...

Quas Secunda Secundæ Et Tertia Pars Divi Thomæ Complectitvr -
Qvæstiones Insvper Ad Mores, & praxim spectantes, maximè circa
Sacramenta, accuratè declarantur

Carleton, Thomas Compton

Leodii, 1664

Sect. VII. Vtrùm virtus Pœnitentiæ sit justitia propriè dicta.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13826

& sub hac consideratione habet peculiariter nomen pœnitentiæ, quam tamen denominationem in totâ suâ latitudine non sortitur. Peculiariter ergo illa virtus censetur pœnitentia, quæ ad offensam seu injuriam Dei sub ratione offensæ & injuriæ, ex speciali suo munere resarciendam ordinatur; hic enim juxta Sanctum Thomam & Theologos est conceptus virtutis pœnitentiæ, sed hoc est munus justitiæ, ergo, sicut in humanis justitia est illa virtus, quæ peculiariter ordinatur ad vitandam & impediendam injuriam nec fiat proximo, ita & si facta sit resarciendam.

IX. Varii autem sunt actus hujus virtutis, quorum aliqui supponunt peccatum, ut dolor de offensâ in Deum commissâ, voluntas absoluta illam reparandi, &c. alii non, ut propositum non violandi jus Dei, gaudium de injuriâ non illatâ, & alii: quare in totâ suâ latitudine hæc virtus non supponit peccatum, ut vult Caietanus; quod autem ex parte supponat, seu aliquos actus, nil refert; sic enim & Charitas quoad aliquem actum, nempe contritionem perfectam, peccatum similiter supponit. Potest autem virtus pœnitentiæ per aliquos suos actus imperare actus tum aliarum virtutum, tum etiam ipsius pœnitentiæ, nec externos tantum, sed etiam internos, unde subinde per actum quo voluntas efficaciter vult compensationem quantum in se est injuriæ, imperat actum vel dolorem imperfectiorem de peccatis, vel contritionem perfectam, quæ est actus Charitatis, licet nec dolor ille nec contritio, ut producantur egeant hujusmodi actu imperante, ut supra ostendimus, sed proposito objecto dolorifero, potest voluntas immediatè in illud ferri.

SECTIO SEPTIMA.

Utrum virtus Pœnitentiæ sit Iustitia propriè dicta?

I. **V**LTERIUS itaque dico, virtutem pœnitentiæ esse justitiam strictè dictam. Hæc conclusio non est ita communis ac præcedens; nonnulli enim, qui concedunt habitum pœnitentiæ esse Justitiam, negant eam esse justitiam strictè dictam, inter quos præcipuus est Vasquez hic, quæst. octogesima quintâ, art. secundo, num. trigésimo octavo, & disp. septimâ de Incarnatione; multi tamen illam tenent ut Suarez citatus, Tannerus, & alii.

II. Sanctus Thomas pro utraq; sententiâ citatur, at certè hic, articulo tertio, ubi negat justitiam hominis ad Deum, videtur non secundum intrinsecum conceptum justitiæ illam negare, sed solum secundum denominationem quandam extrinsecam, ab æqualitate personarum desumptam, ut legenti patebit, unde ob hanc causam negat justitiam propriam servi ad Dominum, uxoris ad maritum, cum tamen certum sit, servum ex justitiâ strictâ teneri obsequium Domino suo præstare, imo hoc est præcipuum exemplum, quod afferri solet in materiâ justitiæ: nec etiam est dubium, quin uxor teneatur fidem servare marito.

III. P. Lugo disp. tertiâ de Incarnatione, etsi universim non neget, posse hominem in particulari aliquo casu committere veram injuriam contra Deum, nempe quando Deus vult actum aliquem habere per tale determinatum auxilium; tunc

enim inquit, si homo non eliciat actum illum, peccat contra justitiam, non tamen inquit, obligatur ex justitiâ ad pœnitendum, cum eundem actum numero reddere non possit, alium autem æquivalentem reddere non tenetur, cum Deus faciliè eum habere per auxilia, saltem diversa possit; his enim omnibus moraliter homo resistere non potest, ac proinde Deus non habet minus in bonis ob peccatum hominis, tunc autem solum debitor tenetur satisfacere creditori, quando creditor ob opus injustum alterius habet minus in bonis. hanc sententiâ impugnavi in tractatu de Incarnatione disp. quadragésimâ tertiâ, sectione secundâ: hic tamen objectiones quasdam, quæ tum ab ipso disputatione illâ tertiâ, sect. quarta, & nonâ, tum ab aliis contra nostram sententiâ proponuntur, dissolvemus.

IV. Objici ergo primò solent multa, quæ probent peccatum non esse injuriam strictam contra Deum, ut quòd nihil Deo sit utile, sicque nullum ei damnium per peccatum inferatur, quod quisque teneretur hanc circumstantiam in confessione aperire, quòd qui furatus est à Petro equum, teneretur Petro mortuo illum adhuc restituere Deo, quòd scienti & volenti non fiat injuria, & consequenter nec scienti & non impediendi, qualis est Deus respectu omnis peccati, quod impedire posset si vellet. Sed ad hæc latè respondi in tractatu de Incarnatione disputatione illâ quadragésimâ tertiâ, sect. quartâ. Solum hic ea proponam, quæ peculiariter contra doctrinam modò traditam faciunt.

V. Objicitur secundò: Jus proprietatis Dei est perfectissimum, ergo lædi non potest, esset enim jus illud perfectius, quod lædi non posset, ergo non potest dari virtus ad jus illud non lædendum, seu etiam læsum resarciendum, magis quàm castitas, seu virtus ad reprimendos motus inhonestos in Angelo. Contra primò: Ergo pœnitentia non est justitia etiam latè sumpta; si enim lædi non possit jus Dei, ergo nec ulla virtus dari ad illud læsum resarciendum, cum tamen communis sententia penè omnium admittat pœnitentiam esse saltem justitiam latè sumptam. Contra secundò: Ergo nec potest dari virtus obedientiæ; eodem enim modo arguere quis posset, jus jurisdictionis Dei esse perfectissimum, & consequenter violari non posse.

VI. Respondetur itaque, utrumque jus violari posse, cum sint in ordine ad actus nostros liberos, & consequenter in ordine ad eos, qui possunt à nobis poni & non poni quando exiguntur; si autem non ponantur posita exigentiâ, violatur jus Dei. Neque hinc sequitur jus Dei non esse perfectissimum, nam de ratione perfectissimi domini moralis non est, quòd non possit physice ab aliquo impediri in usu suarum rerum, sed solum quòd habeat quis potestatem moralem aliquid exigendi, seu ita ut sine injuriâ negari ei non possit, alioqui non esset dominium morale perfectissimum, cum non esset dominium in actionibus liberis.

VII. Objicitur tertio, & præcipuè à quibusdam Recentioribus, & maximè hoc urget P. Lugo sect. nonâ; virtus enim justitiæ respicit æqualitatem, ergo ubi implicat æqualitas, implicat justitia, seu virtus respiciens positionem æqualitatis, sed hic implicat æqualitas; non enim potest homo ad æqualitatem satisfacere pro peccato mortali, ergo nec potest ex justitiâ teneri ad satisfaciendum pro eo; nec enim teneri potest ad impossibile, ergo nec

Quidam actus hujus virtutis supponunt peccatum, quidam non.

Vulgares quædam objectiones, quæ continent peccatum non esse injuriam strictam contra Deum.

Dices: Jus proprietatis Dei, cum sit perfectissimum, lædi non potest.

Virtus Pœnitentiæ est justitia strictè dicta.

Mensis Thomæ hac in re declaratur.

Peculiaris modus hac in re procedentis Cardinalis de Lugo.

Respondeo: Ergo jus Dei, tam proprietatis, quam jurisdictionis, lædi posse, cum sint in ordine ad actus nostros liberos.

Dices: In quibus peccatis moraliter non potest satisfacere ad æqualitatem, ergo ad hoc non tenetur ex justitiâ.

nec pœnitentia est iustitia, cum respicere nequeat objectum impossibile. Contra, saltem potest dari pœnitentia, quæ respectu peccati venialis sit perfecta iustitia, cum ad æqualitatem possit pro illo satisfacere.

VIII. Respondetur itaque objectum omnis actus iustitiæ non esse ut omnino ad æqualitatem satisfaciatur, sed solum quantum potest, alioqui pauper aliquis, qui debet centum, & restituere non potest nisi decem, imo putat moraliter se nunquam habiturum sufficiens ad restitutionem, hæc decem restituendo non exerceret actum veræ iustitiæ, cum per hunc actum non intendat constituere perfectam æqualitatem, sed solum quantum potest, quod autem in paupere hoc sit per accidens in peccatore per se, parum refert; si enim ille actus pro suo objecto non habeat objectum iustitiæ, sive per accidens illud non habeat, sive per se, non potest esse actus iustitiæ, ut latius diximus in tractatu de Incarnatione disputatione quadagesimâ illâ tertiâ, sect. primâ, ergo objectum actus iustitiæ non est ut satisfaciatur omnino ad æqualitatem, sed solum quantum potest.

IX. Objicit quartò P. Lugo sect. illâ nonâ, & alii recentiores, hinc sequi, posse purum hominem satisfacere pro peccato suo mortali ex perfectâ iustitiâ: probatur sequela, ut satisfaciatur quis pro debito ex perfectâ iustitiâ non tenetur semper reddere æquale, sed quantum potest, sed potest quisvis reddere quantum potest, ergo potest quisvis satisfacere pro peccato suo mortali.

X. Hoc argumentum, licet à Lugo & aliis Recentioribus magni fieri videatur, existimo tamen illud manifestam continere æquivocationem. Respondetur itaque negando sequelam, ad probationem distinguo antecedens, ut satisfaciatur ex perfectâ iustitiâ, id est ut eliciatur actus, ad quem eliciendum tenetur ex perfectâ iustitiâ, ita ut si eum non eliceret peccaret, & committeret novam injuriam seu injustitiam, concedo eum non teneri reddere æquale, seu sufficere quòd faciat quantum potest, ut satisfaciatur pro debito ex perfectâ iustitiâ, id est ut ponatur aliquid, quod in se sit dignum remissione illius debiti, non debet reddere æquale, sed sufficit ut faciat quantum potest, nego majorem, sicque concessâ minore negatur consequentia: unde nec potest nec tenetur peccator hoc modo satisfacere pro peccato suo mortali.

XI. Dupliciter ergo sumitur actus strictæ iustitiæ, uno modo pro opere quod homo tenetur ex iustitiâ ponere, ita ut si id non ponat, committat novam injuriam, alio modo pro ejusmodi opere quod mereatur de condigno tale vel tale præmium, primum respicit æqualitatem cum obligatione, quam habet operans ad opus illud ponendum, quæ nequit esse major, quàm potentia operantis, cum nemo obligetur ultra vires. secundum respicit æqualitatem cum præmio, cui si opus non sit in valore æquale, non potest illud mereri ex iustitiâ; & si alter intuitu illius det tale præmium, dat maximâ saltem ex parte gratis.

XII. Exemplum aliquale hujus rei est: Ponamus verbi gratiâ Titium ex iustitiâ obligari ad aliquid emendum ab alio, equum verbi gratiâ, vel domum, quæ valent centum, hic non habet præmium sufficiens, dando tamen quod habet, exercet actum veræ iustitiæ, seu quod ex verâ iustitiâ facere tenetur, alioqui de novo peccaret contra iustitiam, sicque hoc faciendo constituit unam æqualitatem, nempe cum suâ obligatione, quam

adæquat, alter tamen non tenetur ex iustitiâ dare equum vel domum, quia non constituitur secunda æqualitas, nempe cum præmio, & si det, gratis dat, saltem quoad id quo res illa superat pretium solum, ergo universim non valet hæc consequentia, operatur aut satisfaciatur ex iustitiâ, etiam perfectâ, ergo meretur ex iustitiâ præmium, aut remissionem injuriæ, pro qua operatur, vel satisfaciatur.

Urgebis: Si Petrus Paulum affecit injuriâ, vel abstulit ab eo centum, si reddat decem aut levem aliquam satisfactionem faciat pro injuriâ, non valens prestare amplius, tenetur Paulus totum debitum ei & injuriam remittere, ita ut injuriam ei faceret, si non remitteret; ergo alter satisfecit ex iustitiâ, ergo & Deus, posita satisfactione hominis, tenetur peccatum illud remittere.

Sed contra: Hoc enim ab omnibus solvi debet; nullus enim, credo, dicit Petrum qui centum abstulit, & non potest restituere nisi decem, hæc restituendo satisfacere ad æqualitatem respectu debiti materialiter sumpti, seu tantum quantum abstulit, sed tantum debiti formaliter sumpti, seu quantum hic & nunc tenetur restituere.

Respondetur ergo, debere quidem Paulum in eo casu condonare reliquum debiti, non intuitu hujus solutionis, quasi hæc mereretur ex iustitiâ illius condonationem, sed aliunde, nempe ob impotentiam debitoris, sicque faceret Petro injuriam, si hic & nunc pro reliquo debito quidquam exigeret, cum fiat semper injuria dum aliquid ab eo exigitur, quod non potest solvere, imo etiam si nihil omnino solvisset, teneretur Paulus hoc sensu ex iustitiâ illi debitum condonare, id est non potest aliquid ab eo per modum restitutionis exigere, & si exigeret faceret ei injuriam, cum quisvis jus habeat ne exigatur ab eo ut solvat aliquid, quod solvere non potest.

Hic ergo iterum manifesta involvitur æquivocatio dum dicitur, solutis decem, teneri creditorem ex iustitiâ condonare reliquum debitum; dicimus enim eo solum modo teneri ex iustitiâ, quo teneretur si nihil omnino solvisset, si nihil posset solvere: unde etiam ante solutionem illorum decem, tenebatur ex iustitiâ remittere reliquum debitum, & solum exigere decem. Per solutionem itaque decem non extinguitur nisi jus creditoris ad exigendum illa decem, jus autem ad reliqui debiti exactionem per hanc solutionem extingui non potest, sed antea fuit extinctum per impotentiam debitoris.

Et hoc de satisfactione per modum restitutionis, nam alia potest ab homine illo exigi: si enim abstulit centum furto, & non potest restituere nisi decem, imo nihil omnino, ad nihil restituendum tenebitur, adhuc tamen punietur vel morte, vel aliâ poenâ juxta gravitatem delicti. Sic etiam se res habet in peccatore respectu Dei; quando enim commisit peccatum aliquod mortale contra Deum, debet Deo satisfacere quantum potest, idque ex iustitiâ, ita ut novum peccatum contra iustitiam committat, si satisfactionem, quam Deus exigit, non exhibeat, si tamen vel exigam exhiberet, ut si esset in statu puræ naturæ, vel nullam, ut si statim post peccatum commissum incideret in amentiam, aut moreretur, tunc in hoc postremo casu ad nullam teneretur, nec peccat denuò nullam exhibendo, punietur tamen, non quòd omittat satisfactionem, sed ob peccatum prius commissum.

XIII. Dices: Si Petrus satisfecit quantum potest Paulo, debet hic ei remittere injuriam, ergo & Deus peccatori.

XIV. Ostenditur hoc argumentum ab omnibus solvi debere.

XV. Quo titulo in hoc casu tenetur Paulus condonare reliquum debiti.

XVI. In hoc quoque argumento manifesta apparet æquivocatio.

XVII. Præter satisfactionem per modum restitutionis, alia etiam est satisfactio.

XVIII.
Si peccator actum attritionis super-naturalis eliciat, facit id ad quod tenetur ex iustitiâ.

Unde si quis eliceret actum attritionis super-naturalis, quam Deus in satisfactionem aliquam ab eo exigeret, licet eliceret actum veræ iustitiæ, seu ad quem ex verâ iustitiâ tenetur, & hoc sensu satisfaciat ex iustitiâ, id est adæquet hac in parte suam obligationem, non tamen satisfacit ex iustitiâ hoc sensu, ita scilicet ut ponat aliquid quod ex iustitiâ meretur remissionem illius peccati; nihil enim hanc condignè meretur, quod non sit æqualis valoris cum illâ. Et quamvis de facto Deus positâ contritione peccatum semper remittat, hoc tamen facit ex misericordiâ, & ob meritum solum de congruo, & adhuc illâ positâ posset sine injuriâ peccatum illud in æternum punire. Quare licet peccator eliciendo actum attritionis, vel contritionis, quem Deus ut Dominus proprietatis ab illo exigeret, satisfaceret huic novæ exigentiæ, non tamen antiquæ obligationi ad pœniam, quam contraxit per peccatum prius commissum.

XIX.
Dices: Multa circumstantia injuriæ inducatur in actum, deberet cognosci, sed hæc circumstantia à plurimis ignoratur, ergo illi non peccant peccato injuriæ, ergo nec possunt ex illo motivo agere pœnitentiam. Respondetur primò, in illis per accidens esse quòd non possint agere pœnitentiam, ex illo motivo, quod non norunt, inde tamen non sequitur non dari ejusmodi virtutem moralem, quæ per se ordinatur ad hunc finem, sicut infantibus in Baptismo infunduntur simul cum gratiâ dona & virtutes, quibus tamen per accidens tunc uti non possunt: quemadmodum homines dormientes, & jam in amentiam prolapsi adhuc retinent virtutes infusas, licet per accidens tunc iis uti non possint. Respondetur secundò, rarissimè contingere ut quis non norit hanc circumstantiam, aliquâ saltem ratione, & de illâ in aliquibus saltem peccatis reflectat; ad hoc enim sufficit quòd universim norit Deum esse Dominum & se servum ejus, quod penè lumine naturæ tam notum est, ac esse Deum. Respondent aliqui tertio, saltem implicitè hoc cognosci, quod sufficit, inquit, ad rationem injuriæ generatim sumptæ.

XX.
Dices: Ergo tenetur peccator statim pœnitere.

Objicit quintò P. Lugo disp. tertiâ, sect. tertiâ: ut hæc circumstantia injuriæ inducatur in actum, deberet cognosci, sed hæc circumstantia à plurimis ignoratur, ergo illi non peccant peccato injuriæ, ergo nec possunt ex illo motivo agere pœnitentiam, ex illo motivo, quod non norunt, inde tamen non sequitur non dari ejusmodi virtutem moralem, quæ per se ordinatur ad hunc finem, sicut infantibus in Baptismo infunduntur simul cum gratiâ dona & virtutes, quibus tamen per accidens tunc uti non possunt: quemadmodum homines dormientes, & jam in amentiam prolapsi adhuc retinent virtutes infusas, licet per accidens tunc iis uti non possint. Respondetur secundò, rarissimè contingere ut quis non norit hanc circumstantiam, aliquâ saltem ratione, & de illâ in aliquibus saltem peccatis reflectat; ad hoc enim sufficit quòd universim norit Deum esse Dominum & se servum ejus, quod penè lumine naturæ tam notum est, ac esse Deum. Respondent aliqui tertio, saltem implicitè hoc cognosci, quod sufficit, inquit, ad rationem injuriæ generatim sumptæ.

XXI.
Virtus Pœnitentia non est propriè iustitiæ vindicativa.

Objicies sextò: Si quis ex iustitiâ teneatur satisfacere pro peccato, ergo statim tenetur pœnitere, sicut in humanis tenetur statim restituere, ubi commodè potest. Respondetur, satisfactionem seu reparationem juris divini læsi, quæ fit per pœnitentiam, non esse per modum restitutionis, cujus præceptum obligat, ut dici solet, semper & pro semper; nec enim qui non elicit actum præceptum Charitatis aut obedientiæ, tenetur postea elicere alium actum Charitatis aut obedientiæ, ut ex communi consensu omnium, & quotidianâ praxi constat, sed tenetur solum dolere eo tempore, quo Deus dolorem illum exigit. Si tamen quis Deum infamasset, falsam doctrinam de eo spargens, & esset periculum ne latius serperet, teneretur statim eam revocare, & errorem illum ex hominum mentibus, quibus ipsum infuerat, tollere.

quæ verteretur in commutationibus & contractibus vitæ civilis, quo modo eam negat esse iustitiam commutativam Sanctus Thomas, sicut Aristoteles constituit materiam liberalitatis solam largitionem pecuniæ, sed habet altiore quendam conceptum commutationis, sicut verteretur in materiâ altiori.

Licet autem propriè non sit iustitia vindicativa, cujus conceptus est, ut quis moderatè sumat vindictam de alio, cum omnis iustitia, ut iustitia, sit ad alterum, per pœnitentiam autem quis punit se, aliquo tamen modo habere videtur conceptum iustitiæ vindicativæ, quatenus nimirum inclinat ad moderatè puniendum, & vindictam sumendum de se. Unde potest idem actus habere duplicem conceptum, iustitiæ scilicet commutativæ, in quantum vult per illum satisfacere Deo; & vindicativæ, in quantum moderationem in sui punitione servat. Imo si quis negare vellet iustitiam vindicativam, quæ vindicativam, esse propriè iustitiam, posset dicere pœnitentiam, quatenus servat illam moderationem, esse propriè iustitiam vindicativam.

Infero secundò contra aliquos recentiores, conceptum virtutis Pœnitentiæ non consistere in hoc quod est pacificè vivere cum Deo, ita ut hoc sit objectum illius formale. Ratio est, quia non sunt ponendi habitus infusi secundum quamcumque rationem, quam in subjecto imaginari quis posset, sed solum in ordine ad motiva quædam primaria, hoc autem quod est pacificè vivere cum Deo, per se sumptum, non est hujusmodi; facile enim subordinatur hoc motivum, vel motivo Charitatis erga Deum, vel erga nos-ipsos, nam connaturaliter loquendo, vel ideo volumus pacificè vivere cum Deo, quia hoc est gratum Deo, sicque est motivum Charitatis erga Deum, vel quia bonum nobis, tunc autem est Charitas propria, seu erga nos-ipsos.

Deinde, si quis ob quodvis particulare motivum, quod sibi formare posset, vellet distinguere habitus infusos, nullus esset numerus habituum: cum ergo nulla sit necessitas ponendi hujusmodi habitum distinctum, & Auctores qui exactè de distinctione virtutum tractarunt, nullam de eo faciunt mentionem, inter quos est S. Thomas secundâ secundæ, non est cur eum ponamus. Adde, hoc ipsum quòd est velle pacificè vivere cum Deo, involvere desiderium non habendi Deum sibi iratum, hoc autem procedere videtur ex motivo Charitatis propriæ, vel certè erga Deum.

SECTIO OCTAVA.

Inferuntur quedam circa virtutem Pœnitentiæ.

QUÆRES primò: Utrum Pœnitentiâ sit necessaria ad remissionem peccati? Aliquam de lege ordinariâ requiri ostendimus supra in tractatu de Sacramento in genere, estque communis sententia Theologorum, quod Suarez & alii putant esse de Fide ob varia Scripturæ loca: Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis, Lucæ decimo-tertio, Pœnitentiam agite Acto- rum secundo, quod assignatur tanquam medium ad salutem. Deinde Concilium Tridentinum sessione decima-quartâ, capite quarto ait, hunc contritionis

XXII.
Aliquo modo potest dici iustitia vindicativa.

XXIII.
Male aliqui dicunt conceptum Pœnitentiæ esse pacificè vivere cum Deo.

XXIV.
Si quis hoc modo distinguere vellet habitus infusos, nullus esset numerus habituum.